

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Бабенко А.Г. д.е.н., професор, Тичина О.Л. к.е.н.
Дніпропетровська державна фінансова академія*

У статті значну увагу приділено проблемам розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Подано причини, що обмежують можливості кредитування АПК. Проаналізовано процентні ставки і особливості залучення банківських кредитів в аграрну сферу виробництва.

Considerable attention is paid to development issues in bank lending to agricultural enterprises. The reasons limiting possibilities of crediting of agrarian and industrial complex are examined. Are analysed percentage rates and attraction of bank credits in agrarian sphere of manufacture.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом державної політики України є розвиток сільськогосподарського виробництва. Одним із головних шляхів досягнення стабілізації стану сільського господарства є державна підтримка агропромислового комплексу із залученням в агросектор додаткових фінансових ресурсів.

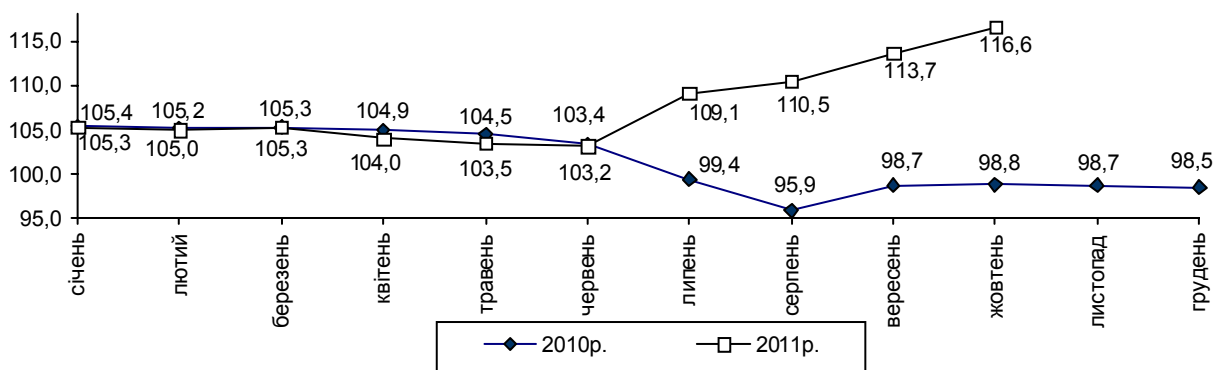
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи злободенність проблематики дослідженням розвитку кредитних відносин в сільському господарстві України займається багато вчених, зокрема, В.М. Алексійчук, П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, П.А. Лайко, П.Т. Саблук, А.М. Сомик та ін. Але, як свідчує огляд літературних джерел і реальний стан справ з кредитуванням сільськогосподарського виробництва, є ще ряд невирішених питань, які вимагають поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення сучасного стану кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств України згідно аналізу статистичних даних за 2010-2011 роки, пошук шляхів поліпшення стану банківського кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні. Теоретико-методологічною основою досліджень слугували праці вітчизняних вчених, системний та комплексний підхід до вивчення забезпечення аграрних підприємств кредитними ресурсами. У процесі дослідження використовувались такі методи: абстрактно-логічний, графічний, спостереження та узагальнення. Дослідження проводились на фактичних матеріалах статистичного бюлетеня Національного банку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема зменшення грошових надходжень і ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств - ті чинники, які не дають змоги підвищити платоспроможність господарств та їх фінансові можливості. Особливо несприятливим фактором є щорічні коливання цін на сільськогосподарську продукцію. Незважаючи на те, що індекси зростання цін на продукцію сільського господарства останні два роки значно перевищують аналогічний показник по промислових товарах, рівень грошової виручки залишається недостатнім для повних розрахунків. Іншою причиною є необґрунтоване використання залучених ресурсів.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва за січень–жовтень 2011 року порівняно з відповідним періодом 2010р. становив 116,6%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – 120,0%, у господарствах населення – 114,0% [4].

Динаміку обсягу сільськогосподарського виробництва в 2010-2011 роках наведено на рис.1.

*наростаючим підсумком з початку року в % до відповідного періоду попереднього року

Рис.1. Динаміка обсягу сільськогосподарського виробництва

Обсяг реалізованої аграрними підприємствами власної продукції за січень–жовтень 2011 р. порівняно з відповідним періодом 2010р. збільшився на 6%, у т.ч. продукції тваринництва – на 9%, рослинництва – на 4%.

Показники реалізації основних видів продукції сільського господарства у січні-жовтні 2011 року представлено в табл. 1.

Специфіка агропромислового виробництва, зокрема сільського господарства, накладає певний відбиток на кредитні відносини. Це насамперед неможливість організації поточного виробництва, що потребує значних обсягів кредитів із різними термінами погашення; наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та їхнім надходженням від реалізації виробленої продукції, безперервність процесів відтворення в агропромисловому виробництві, які не можуть бути зупинені, а тому потребують постійного і своєчасного вкладення коштів і своєчасного надання кредитів; необхідність тримати в обороті значний запас сировини і матеріалів, що уповільнює швидкість обігу коштів і потребує відповідних форм кредитного забезпечення необхідного обсягу обігових коштів тощо.

Наступна причина - недостатній розвиток платіжно-розрахункової системи. Це проявляється в слабкій дії інститутів відповідальності за невиконання взятих зобов'язань та недостатньому розвитку, обмеженості застосування методів, механізмів, видів здійснення розрахунків. Першому перешкоджає дія мораторію і стан розвитку системи вирішення господарських спорів [7]. В економіці і досі не на повну силу працює відповідно розвинена система фінансово-кредитної підтримки, основною і найбільш розвинутою ланкою якої є банківська.

**Реалізація основних видів продукції аграрними підприємствами¹
у січні-жовтні 2011 р.**

Види продукції	Обсяг реалізованої продукції		Середня ціна реалізації		Довідково: жовтень 2011р.	
	тис.т	у % до січня-жовтня 2010 р.	грн. за т (тис.шт.)	у % до січня-жовтня 2010 р.	грн. за т (тис.шт.)	у % до вересня 2011 р.
Зернові культури	19109,6	104,1	1415,2	127,5	1268,5	95,2
у тому числі						
пшениця	9788,2	117,0	1357,3	125,5	1272,0	96,4
жито	147,6	42,2	1305,2	171,4	1290,0	96,9
ячмінь	2796,5	69,5	1374,7	146,7	1427,1	106,4
кукурудза	5794,4	121,4	1442,7	114,8	1249,9	95,0
Насіння соняшнику	3609,3	91,6	3339,3	118,2	2681,9	86,2
Цукрові буряки	6509,1 ²	115,8	546,4	118,6	535,1	93,3
Худоба та птиця	1382,9	108,0	11705,5	110,0	13220,2	96,3
велика рогата худоба	146,1	89,5	11970,1	129,6	13206,6	99,7
свині	333,0	124,1	13436,0	106,1	14875,8	92,7
птиця	900,2	106,4	11028,2	107,3	12616,3	97,6
Молоко	1749,9	102,8	2955,1	103,4	3406,0	102,0
Яйця, млн.шт.	8909,0	122,3	478,5	106,6	615,7	114,1

¹ Крім малих.

² Включаючи давальницьку сировину.

Банки також не посіли належного місця в системі фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва. Позитивному розвитку взаємовідносин між даними сторонами перешкоджали: відсутність напрацьованих методів надання кредитів, слабкий розвиток системи реалізації прав на заставне майно, високі вимоги до позичальників, слабка зацікавленість у кредитуванні саме сільського господарства, задовільний рівень розвитку банківської інфраструктури з одного боку; важкий фінансовий стан і висока ризикованість - з другого.

Використовувати кредити, що пропонують банки, сільськогосподарські підприємства не можуть через те, що мінімальні терміни кредитів для села повинні перевищувати 6 місяців, проте, велика частина короткострокових кредитів видається на строк від 2 до 4 місяців.[4]

Показники кредитування сільськогосподарських корпорацій у серпні-вересні 2011 року у розрізі представлено в табл. 2.

Для поліпшення економічної ефективності держава повинна сприяти створенню і розвитку ринків капіталу. Обмежений доступ до кредитів не дає можливості сільськогосподарським підприємствам використовувати виробничий потенціал повною мірою. З метою поліпшення ефективності розподілу ресурсів необхідно забезпечити здорову конкуренцію на ринках сільськогосподарської продукції.

Необхідно також забезпечити доступність інформації про ситуацію на ринках, що дало б можливість виробникам робити прогнози розвитку ринків сільськогосподарської продукції.

Кредити сільськогосподарським корпораціям*

Показники	Серпень 2011 р.		Вересень 2011 р.			
	залишки на кінець періоду, млрд. грн.	зміна в річному обчисленні, %	залишки на кінець періоду, млрд. грн.	зміна в річному обчисленні, %	зміна порівняно з попереднім місяцем, %	частка в загальному обсязі кредитів, %
Всього	33.7	25.9	34.2	28.4	1.2	100.0
у національній валюті:	25.0	19.4	25.5	23.0	2.1	74.7
до 1 року	10.5	25.5	10.6	31.8	1.4	31.2
від 1 до 5 років	12.2	11.9	12.6	19.6	3.1	36.8
більше 5 років	2.3	38.2	2.3	6.3	0.7	6.7
в іноземній валюті:	8.8	48.7	8.7	47.5	-1.4	25.3
до 1 року	3.0	133.2	2.9	128.3	-1.6	8.5
від 1 до 5 років	4.6	30.1	4.6	31.3	-1.4	13.4
більше 5 років	1.2	10.5	1.2	5.9	-1.1	3.4

*За даними, що публікуються на офіційному сайті Національного банку України у Статистичному бюлетені Національного банку України [4]

Тому, на наш погляд, потрібно:

- досягти паритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості, для чого необхідно розробити і запровадити відповідні механізми, які б в «автоматичному» режимі підтримували еквівалентність обміну між цими галузями;

- запровадити механізм кредитування, при якому сільськогосподарський товаровиробник міг би залучати достатні кредитні ресурси для своєї господарської діяльності;

- запровадити вексельні розрахунки за участю банків. За допомогою векселів позику можуть отримати сільськогосподарські підприємства навіть з нестабільним фінансовим станом, як результат, вони можуть бути звільнені від кредитного тягаря, перекинувши відносини з банками на покупця сільськогосподарської продукції [1].

Висновки. Проведений аналіз сучасного стану фінансово-кредитної підтримки сільськогосподарських виробників в Україні виявив, що основними перепонами на шляху покращення кредитування сільського господарства є слабка дія системи фінансово-кредитної підтримки. Досить високим залишається рівень застави для виробників аграрної продукції. Також особливо несприятливим фактором є щорічні коливання цін на продукцію сільського господарства і диспаритет цін.

Для більш стабільного та безперебійного забезпечення аграрних підприємств банківськими кредитами слід вжити заходів, які стосуються як фінансових установ, так і товаровиробників, а саме: зміцнення фінансового стану сільськогосподарських підприємств, належне обґрунтування обсягів банківських кредитів, бізнес-планування виробничої та фінансової діяльності, дотримання термінів повернення кредитів. Шляхом поліпшення забезпе-

чення аграрних товаровиробників кредитними ресурсами може бути також широке запровадження в практику вексельних позик.

Література:

1. Бібліотека онлайн Уманського національного університету садівництва. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://udau.edu.ua>.
2. Колотуха С.М. Удосконалювати систему кредитування сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК. - 2003. - №6. - С. 56-58.
3. Кредити для АПК // Бізнес-Інформ. - 2005. - №1. - С. 42-44.
4. Матеріали офіційного сайту Державної служби статистики України. – 2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Содома Р.І. Кредитна підтримка банками сільськогосподарських підприємств України // Облік і фінанси АПК. – 2011. - №3. -118-121.
7. Шиндирук І.В. Кредитування діяльності сільськогосподарських товаровиробників // Економіка АПК. -2002. - №10. - С. 1-14.

УДК 323.325(477)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Макаренко Ю.П. к.е.н., доцент, докторант

ІНЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України

В статті аналізуються стан, проблеми та перспективи розвитку фермерства на Україні. Проаналізовані переваги і недоліки фермерських господарств над КСП.

The article analyzes the current state, problems and prospects of development of the farming sector in Ukraine. Analyses advantages and disadvantages of farms on the PCB.

Постановка проблеми. Перші фермерські господарства з'явилися в Україні в 1989 р., ще до прийняття Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» у грудні 1991 року. Вони виникли шляхом виходу їхніх власників із колгоспів, а пізніше КСП. Засновники фермерських господарств не мали необхідного професіоналізму, стартового капіталу, не одержали вони й належної підтримки з боку держави. Ринково-підприємницьке середовище, зокрема кон'юнктура на ринку засобів сільгосппризначення і сільгосппродукції, було й залишається вкрай несприятливим (диспаритет цін) для усіх агроструктур.

Разом з тим, в період глибокої аграрної кризи, перші фермерські господарства і приватні підприємства мали певні переваги у порівнянні з КСП і створеними пізніше на їхній базі різними агроформуваннями. Приватні агрогосподарства швидше опанували ринкові принципи господарювання, і в першу чергу за рахунок високої мотивації до ефективного господарювання у їхніх власників-господарів. Слід зважити й на те, що перші фермери отримали землю до її паювання, вилучили частку майна в КСП у виді техніки тощо. Інакше кажучи, приватно-сімейні форми агрогосподарств порівняно швидше опанували ринково-підприємницькі принципи господарювання. Але після 1999 р. у зв'язку з реструктуризацією КСП, інвестуванням в сільське госпо-